

Spitzbergen

Synopsis

23. januar 2025

Arktis står på randen av full konflikt. Den nyvalgte amerikanske presidenten har skapt usikkerhet med sitt Grønland-utspill. Krigen i Ukraina har motivert den russiske presidenten til å øke presset på NATO. I stedet for et fullt militært angrep på et NATO-land, ser han etter steder i NATOs randsone hvor han kan ta seg til rette uten å utløse åpen krig.

Han har sett seg ut Svalbard. Strategisk viktig for Russland, et sted hvor det ikke er åpenbart at NATO vil svare, og hvor Kreml mener de kan skape et narrativ som forsvaret et angrep. Øygruppen har vært norsk territorium i hundre år, men i fortellingen åpner det seg uventet en mulighet for den russiske presidenten.

To mennesker holder skjebnen til nordområdene i sine hender. Hun er prest i Svalbard kirke, og gjør alt for å forsvare landet sitt og få tilbake datteren som russerne har bortført. Han er etterretningsoffiser med oppdrag å gjennomføre russisk aggresjon i nord. Men han har en fortid som gnager i samvittigheten hans.

Mens spenningen bygger seg opp i Oslo og Moskva, går russiske spesialsoldater i land på et snødekket Svalbard. Bare presten og spionen kan forhindre en arktisk krig.

Fortellingen

Alenemoren **Ingrid Størmer** er sogneprest på Svalbard og arbeider i verdens nordligste kirke, bare 1000 kilometer fra Nordpolen. 2000 mennesker og 3000 isbjørner bor i sognet hennes.

En dag går hun gjennom papirer etter sin nylig avdøde far. Der dukker det opp et gammelt brev fra hennes oldefar til hennes oldemor, skrevet i Moskva i 1924.

Sammen med brevet finner hun en avtale mellom Kongeriket Norge og Sovjet-Russland. Ifølge avtalen skal Svalbard overgis til Sovjet-Russland ett hundre år etter kontraktsdatoen. De hundre årene har for lengst gått, og Ingrid forstår at det hun sitter med er sprengstoff.

Hun varsler Sysselmesteren på Svalbard og lar ham ta kopier av dokumentene. Hun vil der og da ikke gi slipp på originalene, ettersom hun mener at de tilhører familien, og Sysselmesteren lar henne beholde dem inntil videre. I Ingrids familie er historien om oldefaren blitt fortalt ned gjennom generasjonene: Han forsvant under uklare omstendigheter i 1924 og ble aldri funnet.

Sysselmesteren varsler i hemmelighet sine overordnede i Oslo. Oppdagelsen sender sjokkbølger gjennom regjeringen. Gjennom alle år har det blitt hvisket om en slik avtale i regjeringskontorene, den har legendestatus. Men man har trodd at den er borte for alltid. Ingrids oppdagelse må for alt i verden holdes hemmelig.

Selvsagt klarer russisk signaletterretning å fange opp Sysselmesterens melding til Oslo, og presidenten i Kreml blir varslet om saken. Han har i lengre tid økt presset på Norge i nordområdene, ikke minst for å styrke russisk innflytelse på Svalbard. Eksistensen av avtalen, som også i Kreml har vært en myte i hundre år, passer perfekt inn i presidentens planer.

Han bestemmer seg for å trappe opp provokasjonene rettet mot det norske svalbardregimet, og han sender en etterretningsoffiser fra SVR til Longyearbyen for å få tak i dokumentet. Noen dager senere lander Alexandr Titov på Svalbard lufthavn.

BAKGRUNNSFAKTA: Norge fikk suvereniteten over Svalbard i 1920, under fredsforhandlingene i Paris etter første verdenskrig. Russerne sto da midt oppe i revolusjon og borgerkrig, og var ikke invitert til forhandlingsbordet. Etter at Svalbardtraktaten var et faktum, protesterte Sovjet-Russland kraftig mot den norske suvereniteten, de mente Svalbard historisk var en del av den russiske interessesfære.

Fire år senere aksepterte imidlertid Kreml traktaten, i en hestehandel der den norske Høyre-regjeringen, som den tredje i Europa, anerkjente kommunistregimet i Moskva. Og der ligger det historiske utgangspunktet for denne fortellingen.

I vår fortelling har russerne i 1924, til tross for hestehandelen, ikke gitt opp ønsket om å få Svalbard. De sørger for at den homofile utenriksråden i UD går i en honningfelle på Hotel Continental i Kristiania. Avslørende fotografier blir tatt, og press blir lagt på den norske regjeringen. Homoseksuell aktivitet var straffbar, og en avsløring av utenriksrådets kos med en russer kunne føre til regjeringsskifte. Derfor gir regjeringen etter for presset, og inngår i hemmelighet avtalen om at Svalbard skal bli russisk etter ett hundre år.

Men ganske snart angriper regjeringen på et hele, og spør seg hva som kan gjøres for å få avtalen tilbake. Norge har i 1924 ingen etterretningstjeneste, men politimannen Wilhelm Størmer har en egnet bakgrunn og får i oppgave å følge etter den russiske kureren som skal reise til Moskva med dokumentet. Hans ordre er å bringe det tilbake, uansett hva han må gjøre for å få det til.

Wilhelm Størmer følger etter kureren på toget mellom Kristiania og Stockholm, i passasjerbåt over Østersjøen fra Stockholm og Helsinki og videre mot Leningrad. Omsider, på nattoget mellom Leningrad og Moskva, klarer han å sikre seg dokumentet, men må ta livet av den russiske kureren.

I Moskva forfølges Størmer av OGPU, det hemmelige politiet. Han tviler på at han vil klare å komme seg ut av landet i live, og skriver et avskjedsbrev til sin kone. Han møter en nordmann som er engasjert i hjelpearbeidet under den pågående hungerskrisen i Ukraina. Hans navn er Vidkun Quisling. Han står på farten til Paris, og lover å postlegge Størmers brev der.

Tidlig neste morgen klarer Wilhelm Størmer å kapre et Junker Ju13 militærfly på Khodynka-basen i Moskva, og tvinger piloten til å ta av og sette kursen mot Finland. Idet solen stiger i øst og de er på vei ut av russisk luftrom, gjør piloten motstand og de to slåss. Flyet styrter i den islagte Østersjøen. Det er 22. februar 1924. Hjemme vet ingen hva som ble Wilhelm Størmers skjebne.

Tilbake på Svalbard i vår tid nærmer det seg påske. Mørketiden er over og det spektakulære svalbardlandskapet bader i blårosa vårlys. Alexandr Titov har overvåket Ingrid de siste dagene og er klar til å sette inn støtet. På en lokal restaurant iscenesetter han et tilfeldig møte, og de to finner straks tonen.

Ingrid er en varmblodig kvinne, og Alexandr klarer etter hvert å ende i sengen i presteboligen. Etter at Ingrid har sovnet, gjennomskuer han leiligheten og finner dokumentene som Kreml har sendt ham for å ta. Han stjeler en snøskuter i Longyearbyen og setter kursen mot Barentsburg. Når Ingrid våkner og ser at både Alexandr og den hemmelige avalen er borte, forstår hun hva som har skjedd. Hun antar at Barentsburg er det eneste naturlige stedet for Alexandr å dra, så hun setter seg på snøskuteren og tar opp forfølgelsen.

Ved Kapp Laila, halvveis mellom Longyearbyen og Barentsburg, ser hun Alexandr. Snøskuteren hans har gått tom for bensin og en isbjørn går i ring rundt russeren.

Ingrid er bevæpnet, slik man er pålagt ved ferdsel i terrenget på Svalbard. Hun fyrer av skremmeskudd som får isbjørnen til å labbe motstrebende av gårde. Hun retter så revolveren mot Alexandr, som tvinges til å gi tilbake dokumentet til Ingrid. Hun lar ham deretter få nok bensin til å komme seg til Barentsburg før hun, ganske forbannet både på Alexandr og seg selv, vender tilbake til Longyearbyen.

Samtidig øker Moskva presset på den norske regjeringen. En serie planlagte provokasjoner settes ut i livet: Ulovlig russisk fiske ved Svalbard, seismiske undersøkelser på havbunnen, økt propaganda og til slutt en armada med krigsskip fra Nordflåten som sendes mot Svalbard. Den norske regjeringen ser med økende uro på det som skjer, og forsøker etter beste evne å håndtere krisen. I Moskva ser vi at den russiske presidenten har regien på en enorm hybrid operasjon.

På Svalbard har ikke Alexandr gitt opp. Hans plan B omfatter en gruppe spetsnaz spesialsoldater, som er i beredskap i en russisk ubåt neddykket i Grønfjorden. Spesialsoldatene settes inn, og tar seg stille frem til presteboligen i Longyearbyen, der de bruker gass til å bedøve Ingrid og tar med seg den tre år gamle datteren hennes. Barnet blir holdt som gissel i ubåten, og Ingrid får beskjed om at hun skal få datteren tilbake hvis hun gir fra seg dokumentet.

Situasjonen vekker minner hos Alexandr. Han begynner langsomt å tvile på om han klarer å gjennomføre oppdraget, det byr ham imot å holde treåringen fanget. Hele livet han han båret på skyld fordi han som barn ikke klarte å hindre at hans tre år gamle søster falt i havet og druknet. SVR-agenten blir gradvis innhentet av sin samvittighet.

Mens den politiske spenningen mellom Norge og Russland eskalerer, settes det på Svalbard i gang en omfattende jakt på Alexandr og den lille jenta. I Barentsburg avviser den russiske generalkonsulen kjennskap til noe som helst. Samtidig legger russiske krigsskip seg til utenfor Longyearbyen, og fra land kan man se at kamphelikoptre blir klargjort. Et russisk angrep på Longyearbyen er plutselig blitt et mulig scenario.

Til slutt avtaler Ingrid og Alexandr at de i hemmelighet skal møtes i den avsidesliggende hytta der russeren noen dager tidligere gikk tom for bensin og møtte isbjørnen. Ingrid er innstilt på å gi fra seg dokumentet bare hun får tilbake datteren, hensynet til nasjonen får komme i andre rekke. Alexandr på sin side har kommet til en avgjørelse. Samvittigheten er tyngende, samtidig som han er fullt klar over plikten og konsekvensene hvis han ikke følger ordre. Hva skal han velge? I hytta på Kapp Laila når det storpolitiske dramaet en overraskende konklusjon mellom presten og spionen.

Hovedkarakterer

Ingrid Størmer er i begynnelsen av 30-årene, en alenemor med en tre år gammel datter. Hun er skandinavisk blond og vakker, samtidig som hun er godt tilpasset utendørslivet og det harde klimaet i Arktis.

Før hun flyttet til verdens nordligste tettsted, arbeidet Ingrid som misjonær i gatemisjonen i Manilas slum. Datteren er et resultat av en kortvarig affære med en amerikansk pilot stasjonert på Filippinene. Kontrasten mellom Manila og Svalbard er stor. Som Ingrid sier i en replikk: «Blant de fattige og ulykkelige i slummen klarte jeg ikke å få øye på Gud. På Svalbard ser jeg Gud bak hver eneste snøfonn.»

Ingrid kommer fra en familie av offiserer. Siden hun var barn, har hun hørt historien om oldefaren, politimannen som ble sendt på et hemmelig oppdrag i utlandet og forsvant. Når hun går gjennom papirene etter faren, forstår hun at familien har holdt på den enorme hemmeligheten i over hundre år.

Når datteren blir bortført, våkner Ingrids indre løvinne.

Alexandr Titov er i slutten av 30-årene. En høy og mørk major i etterretningstjenesten SVR. Han er ikke en hardtslående, testosteronfylt spion. Hans våpen er sjarm, overbevisningskraft og kommunikasjon. Han kommer tett på folk for å manipulere og overbevise, om nødvendig ved å forføre. Han har unike talenter på dette området og er en stigende stjerne i russisk etterretning.

Som mange av sine russiske kolleger med hurtige karrierer, har den fiktive Alexandr gode familieforbindelser. Hans bestefar er i fortellingen Gennadij Titov (en ekte person, KGB-generalen som var Arne Treholts føringsoffiser) og hans onkel er Vladimir Titov (også en ekte person, i dag første visestatsminister i Russland).

Alexandr kommer inn i fortellingen som en hardbarket kyniker, direkte fra operasjoner i Ukraina. Imidlertid blir han overrasket over hvordan han reagerer på Ingrid. Forholdet til henne og følelsene utvikler seg helt annerledes enn han hadde planlagt. I tillegg plager kidnappingen av den lille jenta ham. Alexandr bærer med seg en byrde fra barndommen, da lillesøsteren druknet på familiens feriested på Krim under omstendigheter som han siden har klandret seg selv for.

Etter hvert som dramaet på Svalbard utvikler seg, vokser også den indre krisen hos Alexandr.

Wilhelm Størmer er i 1924 i midten av 30-årene. Han var opprinnelig språklærer (engelsk, tysk og russisk) ved Hartvig Nissens skole i Kristiania. Wilhelms far innvandret til Norge fra Tyskland, familien har holdt nær kontakt med slektningene i Berlin, og Wilhelm føler seg halvt tysk. Derfor vervet han seg til den tyske hæren da første verdenskrig brøt ut i 1914. Han reiste til Tyskland, der språkferdighetene hans gjorde at han hele krigen tjenestegjorde i keiserens etterretningstjeneste.

Da Wilhelm kom tilbake til Kristiania etter krigen, føltes det som en nedtur å gå tilbake til å undervise. Han gikk i stedet inn i politiet og ble etter hvert etterforsker i 'Opdagelsespolitiet' i Kristiania. Da situasjonen i denne fortellingen oppsto i 1924, var Wilhelm den eneste nordmann med erfaring fra etterretningsarbeid i utlandet. Derfor ble han valgt ut til å følge etter den russiske kureren og ta tilbake det ødeleggende dokumentet.

Da han la i vei mot Russland etterlot han seg en kone og en ung sønn (Ingrids farfar). Wilhelms siste løfte til sønnen før han reiste var at de skulle ake i Stensparken når han kom tilbake. Det fikk de aldri gjort.

Bikarakterer

Eilert Wide er den middelaldrende utenriksråden i Utenriksdepartementet. Hans briljante intellekt har ført ham frem til denne jobben, men Eilerts spinkle kropp, lyse stemme og sosiale usikkerhet gjør at kollegene gjør narr av ham bak ryggen hans. Eilerts største frykt er at hans seksuelle legning (som i 1924 er straffbar) skal bli kjent. Eilert Wide er et dypt ulykkelig menneske.

Han er det perfekte bytte for en russisk honningfelle, som blir satt opp for å kompromittere ham og regjeringen på en måte som gjør at regjeringen kan presses. Russerne lykkes. Eilert Wide klarer ikke å bære skammen, og tar sitt eget liv.

Jevgenij Streltsov er i 50-årene og en ganske mislykket etterretningsoffiser i OGPU. Hans oppgaver begrenser seg til å være kurer for viktige dokumenter. Streltsov er overvektig, har et alkoholproblem og er desillusjonert. Han har i grunnen gitt opp livet. På reisen mellom Kristiania og Moskva får Wilhelm Størmer etablert kontakt, og kjenner etter hvert sympati med den mislykkede spionen. Når Størmer til slutt må ta livet av Streltsov i togkupéen, resignerer han og aksepterer uten videre sin skjebne.

Syssemesteren på Svalbard er regjeringens representant og politimester på øygruppen. Syssemesteren portretteres som en vennlig bamse av en mann som nærmer seg pensjonsalder. Han og Ingrid har en nær, far/datter-lignende, relasjon, noe som gjør at syssemesteren gjør det fatale feilgrepet å la henne beholde dokumentet hun viser ham.

Den russiske presidenten er ikke identifisert ved navn, men både utseende og maktbruk gjør ham lett gjenkjennelig. Dersom han lykkes i å få kontroll over Svalbard, vil en hundre år gammel russisk drøm bli virkelighet.

Den norske statsministeren strever med å håndtere krisen han har fått i fanget. Rådene han får fra involverte departementer og fagfolk spriker i alle retninger, og effektiv beslutningstaking er fraværende. Regjeringen frykter en fullskala konflikt med naboen i øst. At krigen i Ukraina kan få en avlegger i Barentshavet, er selve marerittscenariet. Anmodninger til Brussel om støtte fra NATO forblir ubesvarte. Kanskje tenker man i Brussel på samme måte som en amerikansk offiser under en øvelse som involverte Svalbard: «Do we really want to risk a third world war over this miserable little piece of territory?» (Reelt utsagn.)

Historiske skikkelser som dukker opp

Aleksandra Kollontaj var en russisk revolusjonær og en del av Vladimir Lenins indre krets. Etter revolusjonen var hun Sovjet-Russlands sosialminister, men ble plassert på sidelinjen da Stalin kom til makten. Hun ble da sendt til Kristiania som russisk handelsrepresentant. I Norge ble hun nær venn av ledende politikere og byråkrater, og arbeidet effektivt som Sovjetunionens første spion og påvirkningsagent i Norge. I 1924 forhandlet hun frem overenskomsten der Norge anerkjente kommunistregimet i Moskva, mot at Sovjet-Russland godtok Svalbardtraktaten.

Vidkun Quisling var en norsk hæroffiser og diplomat, som i 1924 arbeidet nært med Fridtjof Nansen i Ukraina. Nansen-organisasjonen var en sentral aktør i arbeidet med å avhjelpe den store hungersnøden i 1920-årene. Som kjent gikk Quislings karriere fra å være en dedikert hjelpearbeider i Ukraina til å bli en forhatt nazi-kollaboratør under andre verdenskrig.

Feliks Dzerzinskij var en av Lenins revolusjonære, grunnlegger og sjef for det hemmelige politiet, som i 1924 ble kalt OGPU. Dzerzinskij var kjent for sin brutalitet og sine sadistiske tilbøyeligheter, noe som ga ham tilnavnet Jern-Feliks.

Det geopolitiske bakteppet for fortellingen

Iskalde Svalbard har vært en geopolitisk 'hotspot' siden Svalbardtraktaten ble inngått i 1920. Konfliktene mellom Norge og Russland om Svalbard har i disse hundre årene vært mange. Som tidligere utenriksminister John Lyng sa en gang på 1960-tallet: «Hvis telefonen ringer om natten, tenker jeg med en gang at nå gjelder det Svalbard.»

I dagens geopolitiske klima, som følge av Russland angrep på Ukraina, har spenningen og konfliktpotensialet omkring Svalbard nådd nye høyder.

Øygruppen er både strategisk viktig for Russland i en krigssituasjon, ikke minst for å kunne kontrollere utseilingen og flytrafikken fra Nordflåtens baser i Arktis. Men allerede før man eventuelt kommer så langt som en militær konflikt, har Svalbard stor betydning for russerne som Norges ømmeste tå. Det er ingen andre steder Russland kan legge så stort press på Norge som på Svalbard, selv uten væpnet konflikt. Innsikt i norsk svalbardpolitikk er et av de høyest prioriterte etterretningsmålene for Russland i Norge. Russland driver for tiden en omfattende sivil oppbygging på Svalbard, og har for første gang alliert seg med andre stater i denne virksomheten, blant andre er Kina invitert inn som russisk partner på Svalbard.

Svalbard vil også ha økonomisk betydning i fremtiden. Etter hvert som isen rundt Nordpolen smelter, blir store naturressurser tilgjengelig: Olje og gass, mineraler og sjømat. I tillegg vil det en gang bli mulig med skipstrafikk mellom Europa og Asia over polhavet forbi Svalbard, og dermed reduseres reisetiden vesentlig.

Setter man en passerspiss i Nordpolen og trekker en linje rundt kloden ved ca 75 grader nord (omtrent ved Bjørnøya), vil man ha sirklet inn et område større enn USA. Innenfor dette enorme området er det kun en kommersiell flyplass, en kommersiell havn, ett sted med bredbånd til resten av verden, ett sted med sykehus og operativ redningstjeneste til havs. Det er Longyearbyen.